

Sairaus- vakuutus ja politiikka

Viime aikoina paljon kiistaa aiheuttanut perusturvan ja ansioturvan välinen suhde on ollut esillä sairausvakuutuksen kehittämisessä jo alusta alkaen. Kiista kuvaa suomalaisen sosiaaliturvan historian ”pitkää linjaa”.

Anita Haataja
Johtava tutkija
Kela
anita.haataja@kela.fi

Pertti Honkanen
Johtava tutkija
Kela
pertti.honkanen@kela.fi

Olli Kangas
Tutkimusprofessori
Kela
olli.kangas@kela.fi

Eräs kansainvälisen vertailevan hyvinvointivaltiotutkimuksen keskeisistä kysymyksistä on ollut se, missä määrin politiikan vaikutus¹ näkyy eri maiden sosiaalipolitiikan kehityksessä. Asiaa on tutkittu kahdesta näkökulmasta. Yhtäällä historialliset tapaustutkimukset ovat porautuneet uudistusten poliittiseen kronologiaan. Toisaalla taas on kvantitatiivisin menetelmin pyritty hahmottamaan poliittisten voimasuhteiden vaikutusta järjestelmien kattavuuteen ja maksettavien etuuksien tasoon. Hyvin harvoin on pyritty yhdistämään näitä kahta lähestymistapaa ja katsomaan, missä määrin eri menetelmin saadaan samoja tuloksia.

¹ ”Politics matters”-teesiä koskevasta keskustelusta ks. lähemmin esim. Kangas (2006) sekä Kangas ja Palme (2007).

Perustuvan vanha kiista: vakuutus palkansaajille vai koko kansalle?

Tässä artikkelissa katsomme, saadaanko sama kuva, jos suomalaista sairausvakuutusta analysoidaan historiallisten tapahtumien tai numeeristen seurausvaikutusten kautta. Lähdemme liikkeelle historiallisella katsauksella, minkä jälkeen seuraa kvantitatiivinen tarkastelu siitä, miten sairausvakuutuksen päivärahat ovat eri hallitusten aikana kehittyneet.

Sairausvakuutuksen historia: tyypillinen tarina

Sairausvakuutuksen syntyhistoria on tyyppiesimerkki sosiaaliturvan rakentamisesta Suomessa. Jo alun alkaen kiistaa oli siitä, lähdetäänkö liikkeelle palkkatyöläisille tarkoitettuun työväenvakuutukseen vai koko väestön kattavaan kansanvakuutukseen. Edellistä linjaa ajoivat sosialidemokraatit ja jälkimmäisen vankin kannattaja oli maalaisliitto. Muut puolueet asemoituivat vaihtelevasti näihin linjoihin (Niemi 1988; Hellsten 1993).

Kirjoittajat pitävät parhaana päivärahajärjestelmänä sellaista, joka takaa riittävän perusturvan ja kohtuullisen korvauksen kaikista ansionmenetyksistä.

Suomi sääti sairausvakuutuslain viimeisenä Euroopan maista vuonna 1963.

Sairausvakuutusta koskevat pohdinnat alkoivat Suomessa 1800-luvun lopulla samoihin aikoihin kuin muissakin Euroopan maissa. Poliittiselle agendalle asia tuli vahvemmin vasta vuonna 1927, kun Tannerin sosialidemokraattinen vähemmistöhallitus teki esityksen eduskunnalle. Esitys rakentui laajalle palkansaajavakuutukselle. Vakuutus olisi hoidettu sairauskassojen kautta. Kokoomus vastusti esitystä viitaten valtiontalouden heikkoon tilaan. Maalaisliiton edustajat eivät voineet lakia hyväksyä, koska maalaisväestö olisi jäänyt lain ulkopuolelle. Eduskunnassa hallituksen esitys äänestettiin maalaisliiton, kokoomuksen ja RKP:n äänin lepäämään yli vaalien, ja se raukesi.

Myöskään Tuomiojan virkamieshallituksen (1953–54) tekemä vuoden 1954 esitys, joka oli luonteeltaan palkansaajavakuutus, ei tuottanut tulosta. Useat komiteat kävivät kuitenkin valmistelemaan lakia.

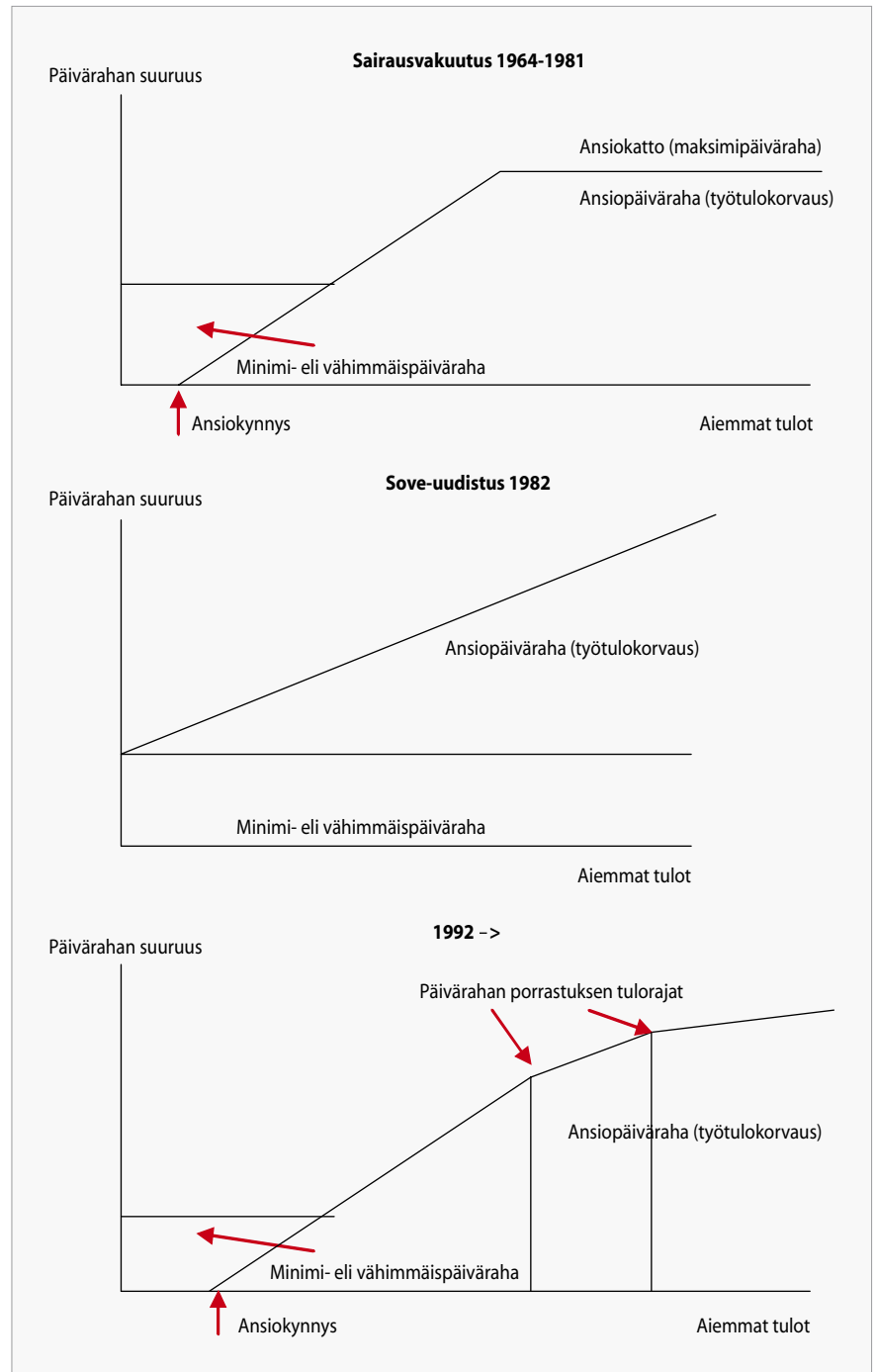
Sairausvakuutusta koskeva poliittinen toimeliaisuus vilkastui 1960-luvun alussa, ja aiemmin passiiviset puolueetkin jättivät omia toivomus- ja lakialoitteitaan. Sairaudesta oli tullut 1960-luvun alussa yleisin syy huoltoavun myöntämiseen (HE 129/1962 vp).

Karjalaisen porvarillinen enemmistöhallitus (1962–1963) jätti marraskuussa 1962 eduskunnalle esityksen sairausvakuutuslaiksi. Vakuutus ehdotettiin keskitettäväksi Kelaan. Puolueista maalaisliitto, TPSL ja SKDL olivat varauksettomasti Kela-vaihtoehdon kannalla. Etujärjestöistä SAK ja MTK niin ikään asettuivat

tukemaan tätä virastolinjaa. Vaihtoehtoista kassalinjaa kannattivat kokoomus, sosialidemokraatit ja SAJ, TVK, Akava ja STK. Hallituksessa oli ristivetoa: maalaisliitto oli tiukimmin Kelan kannalla mutta kokoomus sitoutui työnantajien linjaa mukailleen kassalinjaan.

Täysin yhtenäinen kokoomuksen rintama ei ollut. Sosiaaliministeri Pohjala nimittäin kannatti virastolinjaa ja vaati, että muukin sosiaalivakuutus olisi keskitettävä Kelaan. Kelalinjan vastustajat pelkäsivät vallan siirtymistä maalaisliitolle. Sosialidemokraatit eivät kuitenkaan ha-

Kuvio 1. Sairauspäivärahan määräytyminen kolmessa eri järjestelmässä.

Uudessa laissa vuonna 1982 siirryttiin vahvasti ansiosidonnaisuuteen.

lunneet vaarantaa sairausvakuutuksen toteutumista hallintomallikiistan vuoksi ja tyytyivät hallituksen esitykseen.

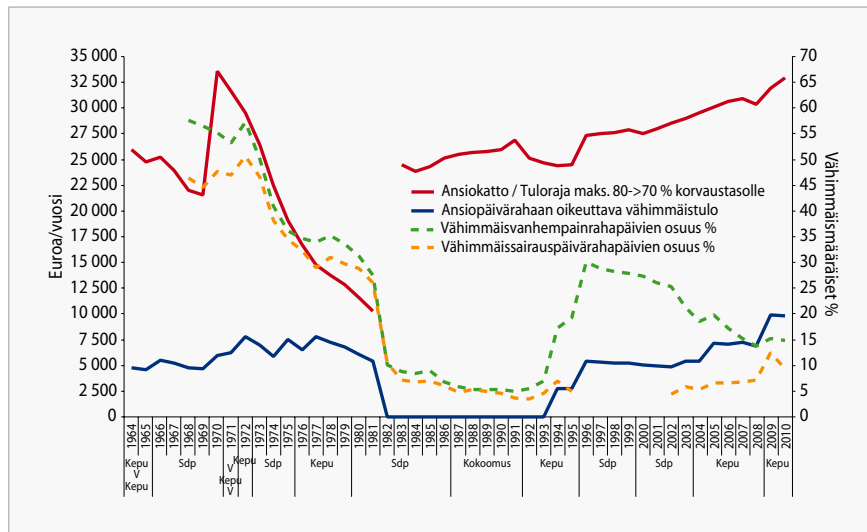
Lakiesitys sai enemmistön taakseen, ja sairausvakuutuslaki tuli etuuskien osalta voimaan 1.9.1964. Lakiin sisältyi työtulovakuutus, äitiyspäiväraha ja hoitokorvaukset. Työtulovakuutuksessa päiväraha jakaantui minimi- eli vähimmäismääräiseen päivärahaan ja ansiopäivärahaan eli työtulokorvaukseen (45 % palkasta). Edellinen takasi tulonsiirron myös palkatonta työtä tekeville (ns. avustaville perheenjäsenille ja kotitaloustyötä tekeville) ja heijasti maalaisliiton linjaa. Ansiosidonnainen osuus taas heijasti palkansaajapuolueiden intressejä. Äitiyspäiväraha määräytyi sairauspäivärahan tavoin.

Suuret muutolinjat

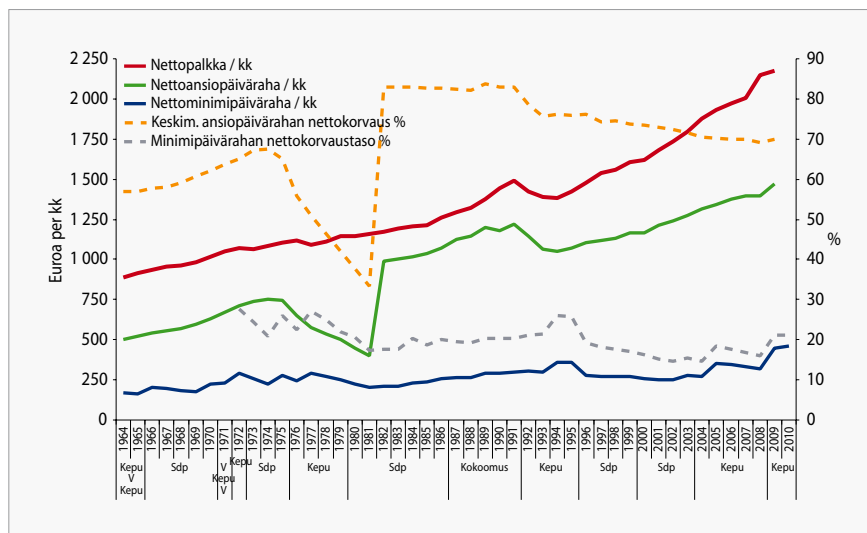
Päivärahajärjestelmässä voidaan erottaa kolme jaksoa (kuviot 1 ja 2): 1) Lievästi ansioon sidottu, lähes tasaetuumalliksi muuttuva päiväraha (1964–1981), 2) kohtuullisen vähimmäispäivärahan ja suhteellisen hyvätasoisien ansioturvan vaihe (1982–1991) sekä 3) vaihe, johon sekoittuu edellisistä molempia elementtejä hallituskokoonpanojen vaihtuessa (1992–).

Päiväraha oli aluksi veroton etuus, jota maksettiin työtulokorvauksena, jos vuosityötulot ylittivät tietyn "ansiokynnyksen". Suurimmat päivärahat leikkautuivat ansiokattoon. Valtioneuvostolla

Kuvio 2. Ansiosidonnaisen päivärahan saantiedellytykset (ansiokynnykset, katto ja korkeimman korvaustason yläraja) sekä vähimmäismääräisten sairaus- ja vanhempainrahopäivien osuus päivärahopäivistä.

Kuvio 3. Vähimmäismääräisen ja ansiosidonnaisen päivärahan sekä keskiansion reaalikehitys (euroa per kuukausi) ja nettopäivärahojen suhde nettokeskiansioon (%)

oli oikeus korottaa minimipäivärahaa, työtulokorvaukseen oikeuttavaa tulo-rajaa ja ansiokattoa, jos yleinen palkkataso nousi "olennaisesti" (SVL 364/1963, 76§). Minimipäivärahaa korotettiin 6 kertaa vuosina 1964–1981, mutta ansiokattoa vain 2 kertaa, viimeisen kerran vuonna 1970. Seurauksen oli, että minimipäivärahan ja työtulokorvauksen erot lähes katosivat. Järjestelmästä

oli käytännössä tullut tasaetumalli (kuviot 2 ja 3).

1970-luvun lopulla sairausvakuutuksen päivärahaa alettiin kehittää osana laajaa sosiaalivakuutuksen (sove-) uudistustyötä, jota valmisteltiin useissa komiteoissa (Kangas 2006). Tavoitteena oli sitoa päivärahat menetettyihin ansioihin ja muuttaa ne veronalaisiksi tuloiksi. Kokonaisuudesta toteutui en-

1990-luvun alussa Ahon hallitus käänsi suunnan kohti tasaetuuksia, mutta Lipposen hallitukset vahvistivat taas ansiosidonnaisuutta.

simmäisenä sairausvakuutuksen päiväraha, tosin vuoden 1981 tulopoliittisen kokonaisratkaisun vauhdittamana (HE 54/1981vp). Koiviston johtama vasemmistopuolueiden ja keskustan hallitus (1979–82) antoi eduskunnalle vuonna 1981 esityksen sairausvakuutuslain muuttamisesta.

Uudistus tuli voimaan 1982, minkä myötä Suomi siirtyi taas äärimmäisyydestä toiseen: tasaedusta katottomaan järjestelmään. Kokonaan uutta oli se, että työtulokorvaukseen oikeuttava ansiokynnys poistettiin. Kaikki vakuutetut olivat oikeutettuja vähimmäispäivärahaan ja hyvinkin pienet työtulot kartuttivat ansiosidonnaista osaa. Päivärahan korvaustaso oli aluksi 80 prosenttia ilman ansiokattoa. Pian korkeimpia päivärahoja kuitenkin leikattiin niin, että tulojen ylitettyä tietyt tasot korvausprosentit laskivat ylimenevien tulojen osalta. Päivärahat ja tuloajat sidottiin TEL-indeksiin.

1990-luvun lamatalkoot muuttivat sairausvakuutusta. Ensin Ahon hallituksessa (1991–95) keskusta ”perinteitään” noudattaen korotti vähimmäispäivärahaa ja leikkasi ansiopäivärahaa. TEL-indeksi jäädytettiin vuonna 1994 ja seuraavana vuonna indeksiin tehtiin osittainen tarkistus. Korvausprosentteihin vaikuttavien tuloajojen indeksisidonnaisuus jäädytettiin. Vanhempainpäivärahaa korotettiin jopa enemmän kuin sairaus-

päivärahaa, koska se kytkettiin vastikään korotetun kotihoidon tuen tasolle. Lisäksi päivärahan laskentakaavaan tuli ansiokynnys, joka pudotti pienituloisimmat työtulokorvauksen saajat samalle viivalle minimipäivärahan saajien kanssa. Suuntana näytti olevan hyvätasoinen tasaetusmalli.

Laman loppuvaiheessa sateenkaarihallitus, sosiaalidemokraatit ja kokoomus suurimpana hallituskumppaneina leikkasivat minimipäivärahan tasoa ja sitoivat ansiotuloajat taas indeksiin. Vähimmäispäiväraha irrotettiin indeksistä, ja Lipposen I hallitus (1995–99) muutti sen tarveharkintaiseksi. Järjestelmä ei kuitenkaan toiminut, ja Lipposen II hallitus (1999–2003) esittikin, että myös työtuloa vailla olevilla sairilla olisi oikeus

minimipäivärahaan, mikäli sairaus kestää vähintään 55 päivää. Esitys oli myönnytys sille keskustan johtamalle linjalle, joka oli vastustanut vähimmäispäivärahan leikkauksia.

Päivärahan tasoa alensi 1990-luvulla myös kaksi verotuksellista muutosta. Vuodesta 1993 lähtien palkasta alettiin vähentää palkansaajien työttömyys- ja eläkevakuutusmaksu ennen päivärahan tason määrittämistä. Pienten tulojen verotusta helpotettiin vuodesta 1991 ns. tupo-vähennyksellä, mutta vuodesta 1997 lähtien vähennykset rajattiin vain työtuloihin. Tämän seurauksena erityisesti pienten sairaus- ja vanhempainpäivärahojen nettokorvaus heikkeni. Nykyinen keskusta-kokoomuskoalitio ei ole tehnyt suuria muutoksia

ansiosidonnaiseen sairauspäivärahaan eikä päivärahojen verotukseen. Äitiys- ja vanhempainpäivärahaan tehtiin vuonna 2007 osittaisia korotuksia, jotka eivät koske sairauspäivärahaa. Vähimmäispäivärahaan tuli vuonna 2009 tasokorotus, joka paradoksaalisesti taas kasvatti vähimmäispäivärahaa saavien määrää.

Kuviossa 2 on esitetty suurimmat politiikkamuutokset päivärahan määräytymisessä. Ylimpänä näkyy se tuloraja, jonka jälkeen työtulokorvaus alenee: 80 prosentista 50 prosenttiin vuosina 1982–1992, 66 prosentista 40 prosenttiin vuosina 1993–1995 ja 70 prosentista 40 prosenttiin vuodesta 1996 lähtien. Tätä korvaustason taittokohtaa on käytetty jäljempänä tässä artikkelissa yhtenä

ansiosidonnaisen päivärahan mittarina. Alimpana kuviossa näkyy tuloraja, joka vaaditaan, jotta oikeus työtulokorvaukseen syntyy. Lisäksi kuviossa on esitetty vähimmäismääraisten vanhempainraha- ja sairauspäivärahapäivien osuus tarkasteluajanjaksolla.

Kuviossa 3 on esitetty nettomääraisten minimi- ja ansiopäivärahojen sekä nettopalkan reaalikehitys ja niiden korvaustasot (%) suhteessa nettomääräiseen keskiansioon. Keskiansiotason kehitys ennen 1970-luvun alkua on arvioitu ansiotasoindeksin perusteella.²

² Tähän liittyvistä ongelmista ks. esim. Kouvon (2005).

Numerot ja poliittinen historia

Tapauskohtainen poliittisen historian kerronta näyttäisi tukevan ”politics matters”-teesiä. Seuraavassa tarkastelemme, näkyykö edellä kuvattu tarina numeroiden valossa. Miten hallituksen poliittiset voimasuhteet heijastuvat sairausvakuutuksen perus- ja ansiopäivärahan muutoksissa?

Vaikka edellä kuvatun kaltaiset historialliset katsaukset osoittavat, että poliittisilla voimasuhteilla on merkitystä, voi olla, että numeerisessa tarkastelussa päädytään eri tuloksiin. Syitä on monia. Yhtäältä taloudelliset suhdannevaihtelut ja työttömyys ehdollistavat sosiaaliturvaa. Oma kysymyksensä on, kannustavatko vaalivuodet ”vaalilahjoihin” (esim.

Sairausvakuutuksen kehitykseen on poliittisten puolueiden linjojen lisäksi saattanut vaikuttaa kulloinenkin taloustilanne.

Paloheimo ym. 1993). Tätä taustaa vasten kysymme, miten sairauspäivärahan tarjoama turva on eri hallituskoalitioiden aikana kehittynyt. Historialliseen katsaukseen perustuen asetamme kolme hypoteesia:

H1: Vähimmäispäiväraha kehittyi keskustavetoisten hallitusten aikana.

H2: Työtulovakuutus kehittyi SDP:n (tai kokoomuksen) hallituskausilla.

H3: Etuja parannetaan hanakammin vaalivuosina.

Politiikkaa ei tehdä tyhjiössä. Taloudelliset suhdannevaihtelut ja työttömyys asettavat reunaehdot mahdollisuuksille laajentaa sosiaaliturvaa. Siksi teimme monimuuttujatarkastelun regressiomallilla, jossa näiden taloussykin osoittimien vaikutukset vakioitiin ja katsottiin, säilyykö politiikan yhteys sairausvakuutuksen muutoksiin, kun taloudelliset tekijät on kontrolloitu.³ Monimuuttujatarkastelun tuloksista keskustellaan tekstissä, mutta tilasyistä emme esitä regressiomallien tuloksia.

Sairausvakuutusturva viittaa sekä vähimmäismääräiseen että ansiosidonnaiseen sairaus- ja vanhempainpäivä-

rahaan: ne kuuluvat samaan lakiin, ja niiden tasot ovat olleet kytköksissä toisiinsa, joskin eri tavoin eri aikoina. Empiirisesti yksiselitteistä on mitata politiikan välitöntä vaikutusta minimipäivärahaan. Etuuskien tasot on laskettu JUTTA-mallilla (Honkanen 2010), ja ne on korotettu reaalihintaisiksi vuoden 2010 tasolle kulluttajahintaindeksin avulla.

Vaikeampi kysymys on, miten tulee mitata politiikan vaikutusta ansiosidonnaiseen työtulokorvaukseen. Tulisiko sitä mitata suhteessa keskimääräiseen palkkatasoon, ansiokorvauksen tason tulo-rajoihin vai yksinkertaisesti keskimääräiseen päivärahaan? Keskimääräisen päivärahan kehitykseen vaikuttaa paitsi politiikka ja ansiotaso myös minimipäiväraha saavien osuuden muutokset. Jos ansiopäivärahan tasokehitystä mitataan suhteessa keskipalkkaan, vaikuttaa päivärahan korvaavuustasoon (nettopäiväraha/nettopalkka, %) politiikan lisäksi yleinen palkkakehitys ja verotus. Pulmia aiheuttaa myös se, että porrastusprosenttien vuoksi korvaavuustasot vaihtelevat riippuen siitä, mihin tuloryhmään keskivertopalkansaaja kuuluu, ja koko tarkasteluajavälillä porrastuksen tuloajat ovat muuttuneet.

Perusturvasta keskusteltaessa on lisäksi tarkasteltava etuuskien saajien määrän kehitystä, ts. sitä, kuinka suuri osuus saa vain minimietuutta. Minimipäiväraha saavien määrään taas vaikuttavat paitsi tulottomien ja pienituloisten osuus myös politiikkamuutokset päivärahajen laskentaperiaatteissa, kuten se, onko ansiokynnystä ja kuinka korkea se on (Haataja 2008). Nykyisin tarvitaan noin 10 000 euron vuosityötulot, jotta pääse ansiosidonnaiselle päivärahalle (kuvio 2).

Taulukossa 1 on tarkasteltu sairausvakuutusasetusten, pääministerin puoluekannan ja vaalivuosien välistä yhteyttä. Uudistukset on liitetty siihen hallitukseen, joka on antanut esityksen muutoksista. Lisäksi tarkastelemme vuodella viivästettyjä muutoksia, ts. katsomme, miten edellisen vuoden pääministerin puoluekanta näkyy seuraavan vuoden luvuissa.

Taulukon luvut – olipa sitten kyse kulluvan vuoden tai seuraavan vuoden tilanteesta – antavat selvästi tukea sille historiallisen katsauksen perusteella tehdyille oletuksille (H1), että minimipäiväraha kehittyi keskustavetoisten hallitusten aikana ja (H2) työtulovakuutus SDP:n hallituskausilla. Kokoomuk-

Taulukko 1. Pääministerin puoluekanta, vaalivuosi ja sairausturvan vuosimuutokset.

	Pääministerin puoluekanta				Vaalivuosi
	Kokoomus	Keskusta	SDP	Kaikki vuodet	
Vähimmäispäivärahan vuosimuutos (%) 1964–2010	3.0	6.1	0.6	2.9	9.2
Vuodella viivästetty	4.6	9.7	-2.0	2.9	0.7
Vähimmäispäiväraha/keskipalkka, vuosimuutos (%-yksikköä) 1972–2010	0.0	0.7	-0.9	-0.2	0.0
Vuodella viivästetty	0.3	1.3	-1.5	-0.2	-0.1
Ansiopäiväraha / keskipalkka, vuosimuutos (%-yksikköä) 1964–2010	-0.1	-2.0	1.6	0.0	-1.0
Vuodella viivästetty	-0.1	-2.0	1.5	0.3	4.9
Taittokohdan (porrastuksen) vuosimuutos (%) 1974–2010	1.4	-0.4	1.4	0.8	2.2
Vuodella viivästetty	1.2	0.1	1.4	0.8	0.4
Työttömyysprosentti 1964–2010	4.5	8.2	6.2	6.6	6.2
BKT:n vuosimuutos (%) 1964–2010	1.2	1.7	3.7	2.7	3.2

³ Muuttujista lähemmin ks. Haataja ym. (2010).

Peruspäiväraha on noussut eniten keskustavetoisilla hallituskausilla, ansiosidonnainen päiväraha taas SDP-johtoisten hallitusten aikana.

sen rooli jää epäselväksi – osittain siksi, että kokoomusvetoisia hallituksia on ollut vain yksi (Holkerin sinipunakoalitiio 1987–91). Tulokset ovat yhdenmukaiset sairausvakuutuksen poliittisen historian kanssa. Myös vaalitäkyihin (H3) liittyvä ajatus saa tukea peruspäivärahan kohdalla. Ansioetuksien suhteen vaalivuositulkinta on epäselvempi, mikä johtuu siitä, että ansiosidonnaisten etuuksien kehitykseen vaikuttavat monet muutkin kuin suoraan politiikan alaiset tekijät.

Taulukossa 1 politiikan ja perusturvaetuksien keskinäisiä yhteyksiä tarkastellaan kahden muuttujan välisenä suhteena. Yhteydet saattavat olla harhaisia siinä mielessä, että joku kolmas väliin tuleva tekijä saattaa olla niiden takana. Jotta väliin tulevien muuttujien vaikutus saataisiin poistettua (tai teknisemmin, kontrolloitua), teimme yksinkertaisen monimuuttujamallin, jossa poliittisten tekijöiden lisäksi analyysiin otimme mukaan kansantuotteen kasvun ja työttömyysasteen. Vaihtoehtoisia tarkasteluja tehtiin myös korvaamalla pääministerin puoluekanta hallituspaikkaosuuksilla, eduskuntapaikoilla tai erilaisilla puolueiden voimaa haarukoivilla yhdistelmämuuttujilla, joissa oli mukana sekä hallitus- että eduskuntapaikat. Nämä tarkistukset eivät kuitenkaan muuttaneet taulukon 1 perussanomaa. Vaikka eräissä kohden puolue-erot pienenivät,

kun BKT:n ja työttömyyden vaikutukset huomioitiin, erot säilyivät silti systemaattisina.

Lopuksi: perusturva ja ansioedut ehkäisevät tuloeroja

Suomalaisen sairausvakuutuksen historia on kansainvälisesti katsottuna lyhyt mutta poliittisesti mielenkiintoinen. Tarkasteltiinpa asiaa tapaushistoriallisesti tai kvantitatiivisemmin, lopputulema on se, että politiikka vaikuttaa ja suomalaisen sosiaalipolitiikan ”suuri linja” näkyy selkeästi. Sosialidemokraatit ovat selvimminkin olleet ansioetujen puolesta, ja maalaisliitto/keskusta on ajanut minimipäivärahoja. Muut puolueet ovat tasa-painoilleet linjojen välissä.

Näillä poliittisilla eväillä on saatu aikaan omaleimainen kokonaisuus, joka on anteliaisuutensa suhteen eurooppalaista keskitasoa mutta kattavuutensa suhteen yksi laajimmista. Kokonaisuus on ehkäissyt paremmin tuloerojen kasvua kuin malli, jossa päiväraha maksettaisiin vain kaikille samansuuruisena tasaetuutena (perusturvalinja) tai vain työssä oleville (palkansajavakuutus). Perusturva takaa jonkinlaiset tulot myös niille, jotka ovat ansiotulojen ulkopuolella. Näin perusturvaetuudet omalta osaltaan ehkäisevät tuloerojen kasvua. Mutta toisaalta jos suuri määrä kansalaisia putoaa palkkatuloilta samansuuruisille perusturvaetuksille, tulojakauma laajenee ja tuloerot kasvavat.

Nykyisin aikaisempaa suurempi osa väestöstä on vähimmäisturvaetuksien varassa, mikä osaltaan selittää tuloerojen kasvua. Pelkät perusturvaetuudet (elleivät ne ole erittäin korkeat) eivät siis riitä estämään köyhyyden lisääntymistä tai tuloerojen kasvua. Ansiosidonnaiset etuudet puolestaan säilyttävät entisen tulojakauman, mikä taas vähentää tuloerojen kasvua. Tästä on kokemusta 1990-luvun laman ajalta. Tuloerot eivät

silloin revähtäneet, vaikka väestön medianitulo aleni, koska tulojakauma säilyi suunnilleen ennallaan ansioturvan johdosta. Näin näyttää käyvän myös vuonna 2008 alkaneessa lamassa. ■

KIRJALLISUUS

- Haataja, A. (2008), Selvitys vähimmäismääräisen vanhempainrahan kehityksestä sekä työsuhteen yleisyydestä vanhempainrahan ja kotihoidontuen saajilla. Helsinki 2008. Kelan tutkimusosasto.
- Haataja, A. & Honkanen, P. & Kangas, O. (2010), Poliitiikka ja perusturva, teoksessa Taimio, H. (toim.): Hyvinvointivaltion suunta – nousu vai lasku? Helsinki: TSL, 56–71.
- Hallituksen esitykset: HE 129/1962 vp; HE 54/1981 vp;
- Hellsten, K. (1993), Vaivashoidosta hyvinvointivaltion kriisiin. Hyvinvointivaltiokehitys ja sosiaaliturvajärjestelmän muotoutuminen Suomessa, Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 2.
- Honkanen, P. (toim.) (2010), Jutta-käsikirja, Kela. <http://helda.helsinki.fi/handle/10250/8084>
- Kangas, O. (2006), Poliitiikka ja sosiaaliturva Suomessa, teoksessa Paavonen, T. & Kangas, O. (toim.): Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana, Helsinki: Edita, 189–396.
- Kangas, O. & Palme, J. (2007), Social Rights, Structural Needs and Social Expenditure, teoksessa Clasen, J. & Siegel, N. (Eds.): Investigating the Welfare State Change, Cheltenham: Edward Elgar, 106–132.
- Kouvonen, S. (2005), Reaaliensiodien kehitys tulopolitiikan kaudella, Hyvinvointikat-saus 1/2005, 32–36.
- Niemelä, H. (1988), Kokonaiseläkejärjestelmän muotoutuminen Suomessa, Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. & Koiranen, H. (1993), Hallitus ostaa ääniä - ja kansa maksaa. Poliittiset suhdannevaihtelut Suomessa, Poliitiikka, 2, 77–93.
- Sosiaalivaliokunnan lausunto: SVL 364/1963, 76§.